

CELIA

Opinnäytetyöt ja saavutettavuusvaatimukset

Alustus opinnäytetöiden saavutettavuusohjeista

Miia Kirsi ja Kirsi Yläne, saavutettavuusasiantuntijat, Celia

Laki digitaalisten palvelujen tarjoamisesta

- Tuli voimaan 1.4.2019.
- Taustalla ns. [saavutettavuusdirektiivi 2016/2102 julkisen sektorin elinten verkkosivustojen ja mobiilisovellusten saavutettavuudesta](#)
  - Taustalla YK:n vammaisyleissopimus
- Pääosa palveluista lain piirissä 23.9.2020 alkaen.
  - Uudet sivut, eli 23.9.2018 jälkeen julkaistut jo 23.9.2019 alkaen.
  - Mobiilisovellukset 23.6.2021
  - Vanhat intra- ja ekstranetit vasta, jos niitä merkittävästi uudistetaan
- Laki koskee julkista sektoria: mm. ministeriöt, kunnat, valtion virastot, **korkeakoulut**
- Valvova viranomainen on AVI: [Saavutettavuusvaatimukset.fi](#)

Saavutettavuus laissa

- Laissa digitaalisten palvelujen tarjoamisesta saavutettavuudella tarkoitetaan:

”periaatteita ja tekniikoita, joita on noudatettava digitaalisten palvelujen suunnittelussa, kehittämisessä, ylläpidossa ja päivittämisessä, jotta ne olisivat paremmin käyttäjien, erityisesti vammaisten henkilöiden, saavutettavissa”

Opinnäytetyö lain näkökulmasta

- Laki koskee verkkosivustoja sisältöineen.
  - Sisältöjä mm. verkkosivujen tekstit ja toiminnallisuudet, kuvat, aikasidonnainen media sekä verkossa julkaistavat toimisto-ohjelmien tiedostomuodot.
- Poikkeuksia esim. opetuksessa **tilapäisesti** rajatun ryhmän käytössä olevat sisällöt: esim. 1 lukukausi
  - Opiskelijoiden harjoitustyöt kuuluvat poikkeuksen piiriin.
  - Opinnäytetyötä ei katsota harjoitustyöksi.
- Julkaisuarkistot verkkopalveluina > lain piirissä.

Opinnäytetöiden saavutettavuuden merkitys

- Lain saavutettavuusvaatimusten täyttäminen
  - WCAG 2.1.-kriteerit tasoilla A ja AA
- Kohderyhmä usein lähinnä toiset opiskelijat.
  - Paljon opiskelijoita, jotka hyötyvät saavutettavista aineistoista tai joille ne ovat välttämättömiä.
- Hyötynä myös opinnäytetyön tekijöiden saavutettavuusosaamisen vahvistuminen
  - Saavutettavuuden sääntely lakiteitse laajenee ja osaamista tarvitaan myös työelämässä monilla aloilla.

Pari sanaa saavutettavista docx- ja pdf-tiedostoista

Millainen on saavutettava asiakirja 1/2?

- Ymmärrettävää, mukautettavaa, teknisesti toimivaa
- Teksti on aitoa tekstiä, ei kuvia tekstistä (ei esim. skannattu dokumentti)
- Sisällön lukemisjärjestys määritelty.
- Sisällöt asianmukaisesti merkitty tunnisteilla (tekstikappaleet, otsikot, taulukot, listat ym.)
  - Wordissa tyylien ja työkalujen avulla!
- Kuvilla on vaihtoehtoinen teksti.
  - Tai kuva merkitty koristeelliseksi

Millainen on saavutettava asiakirja 2/2?

- Tekstin ja taustan tai graafisten elementtien osien välillä on riittävä sävykontrasti.
- Tietoa ei välitetä ainoastaan väreillä.
- Taulukot tiedon välittämiseen, ei tekstin asetteluun.
- Tiedoston ominaisuuksissa on määritelty tiedostolle otsikko (title)
- Asiakirjan kielet on määritelty ja merkitty oikein.
- Tiedostomuodon muunnos tehty huolellisesti (yl. docx > pdf)

Mistä ohjeita saavutettavan tiedoston tekoon?

- [Saavutettavat asiakirjat verkossa -koulutus eOppivassa](#) neuvoo tarkemmin, miten tehdään saavutettavia Word-, PowerPoint- ja Excel-tiedostoja ja niistä pdf-versioita.
- [Saavutettavasti.fi-sivusto](#) Celian tuottama sivusto, joka on suunnattu erityisesti sisältöjä tekeville.
- Yleisesti saavutettavuudesta: [Introduction to Web Accessibility](#), W3C:n ja Unescon tuottama laaja verkkokurssi saavutettavuudesta. Ilmainen syyskuuhun asti.
- [WebAIM.orgin kattava sivusto](#) sisältää paljon selkeitä käytännön ohjeita.
- [Saavutettavuusvaatimukset.fi](#) on saavutettavuusvaatimusten toteuttamista valvovan viranomaisen sivusto. Myös ruotsinkielinen versio.

Tarvitaanko opinnäytetöiden saavutettavuusohjetta?

Millainen sen pitäisi olla?

Lähtötilanne ja pohdintaa

- Julkaisualustan ylläpitäjän mahdoton korjata töitä saavutettaviksi jälkikäteen.
  - Jo yksittäisten töiden saavutettavuuden tason arviointi vaikeaa.
  - Saavutettavuusseloste edellyttää ainakin jonkin tasoista tiedostojen saavutettavuuden arviointia.
- Opiskelijan vastuu oman työnsä saavutettavuudesta ja sen arvioinnista.
- Erillinen ohje vai ohjeen ”leipominen” sisään opinnäytetyöpohjaan tai yleisiin ohjeisiin?
  - Ideaalitulanteessa osaamista kertyisi opintojen alusta asti!

Millainen ohjeistus?

- Opinnäytetyöpohja, joka ohjaa saavutettavuuteen?
  - Vai erillinen ohje? Missä muodossa?
- Saavutettavien tiedostojen luomisen opettaminen ensimmäisistä opiskeluvuosista alkaen (ideaalitilanne).
- Joka tapauksessa ohje (ja ymmärrys) tulisi saada opiskelijalle viimeistään siinä kohtaa, kun hän alkaa työstää opinnäytetyötä.
  - Kuinka todennäköisesti opiskelija juuri ennen valmistumista lähtee korjaamaan jo valmista työtä saavutettavuusvaatimusten mukaisiksi?
- Riittääkö yleistason ohjeistus? Huomioiko se riittävästi opinnäytetöiden omia konventioita?

Opinnäytetyölle ominaisia seikkoja

- Ohjeen tulisi huomioida opinnäytetöille tyypillisiä seikkoja, jotka voivat olla saavutettavuuden kannalta hankalia. Esim.
  - kansilehti
  - sisällysluettelo
  - kirjanmerkit
  - viittauskäytännöt ja saavutettavuus > tarvitaanko linjauksia, jos nämä ovat ristiriidassa?
  - kuvien, erityisesti kaavioiden ja diagrammien käsittely
  - matemaattiset ilmaukset, matematiikan esittäminen
  - muut alakohtaiset konventiot
  - lähdeluettelo

Luonnos ohjeesta

- Word-tiedostona luonnos ohjeesta saavutettavien tiedostojen tekemiseen.
- Yleistason ohjeistus: hyvä ohje yleisesti saavutettavien asiakirjojen tekemiseen, mutta ei tässä muodossa ota kantaa opinnäytetöille ominaisiin kysymyksiin (erityisesti viittaukset, lähdeluettelo jne.)
- Osin saavutettavuusvaatimukset ja akateemiset konventiot voivat olla ristiriidassa.
  - Esim. linkkien nimeäminen kuvaavasti vs. tarkka url-osoite lähdetiedoissa.
- Kurkistetaan nopeasti luonnosta > WORD

Kiitos!

Celian saavutettavuusasiantuntijoille
voi lähettää kysymyksiä
sähköpostitse:
saavutettavuus@celia.fi

